

DÜNDEM BUGÜNE TMO

TMO'nun Hukuki Yapısı

Toprak Mahsulleri Ofisi (TMO); sermayesinin tamamı devlete ait, 8/6/1984 tarihli ve 233 sayılı Kamu İktisadi Teşebbüsleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname hükümlerine tabi, tüzel kişiliğe ve faaliyetlerinde özerkliğe sahip, sorumluluğu sermayesi ile sınırlı bir İktisadi Devlet Teşekkülüdür.

TMO'nun hukuki dayanağı; 29/9/2021 tarihli ve 4518 sayılı Cumhurbaşkanı Kararı ile uygun görülen, 30/9/2021 tarihli ve 31614 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Toprak Mahsulleri Ofisi Genel Müdürlüğü Ana Statüsü'dür.

Merkezi Ankara'da olan TMO, Tarım ve Orman Bakanlığının ilgili kuruluşudur.

TBMM ve Sayıştay'ın denetimine tabi olan TMO'nun sermayesi 2 milyar 550 milyon Türk Lirası olup tamamı devlete aittir.

TMO'nun İştirakleri

Ülkemizde lisanslı depoculuğun gelişmesine öncülük eden TMO, 26/02/2010 tarihinde kurulan TMO-TOBB Lisanslı Depoculuk Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketinde %50 hisse ile iştirak sahibidir. TMO, ülkemizde emtia borsalarının geliştirilmesine katkı sağlamak üzere 27/2/2017 tarihli ve 2017/9986 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı kapsamında kurulan Türkiye Ürün İhtisas Borsası Anonim Şirketine 23/5/2018 tarihli ve 2018/T-12 sayılı Yüksek Planlama Kurulu Kararı doğrultusunda %15 hisse ile iştirak etmiştir.

TMO'nun Teşkilat Yapısı

TMO'nun karar organı 6 kişiden oluşan Yönetim Kurulu'dur.

TMO'nun Merkez teşkilatı, TMO Genel Müdürlüğüdür. Genel Müdürlük; aynı zamanda Yönetim Kurulu Başkanı olan Genel Müdür, üç genel müdür yardımcısı ile danışma, denetim, ana faaliyet ve yardımcı hizmet birimlerinden oluşmaktadır.

TMO, Merkezde TÜRKAK tarafından 37 deney metodunda akredite edilmiş olan laboratuvara sahip olup hububat, bakliyat ve yağlı tohumlar ürün gruplarında Referans Yetkili Sınıflandırıcı lisansına sahiptir.

TMO'nun taşra teşkilatı; başmüdürlükler, şube müdürlükleri, ajans amirlikleri ve tesisli ekiplerden oluşmaktadır. Ayrıca morfin ve türevlerinin üretimini sağlayan Afyon Alkaloidleri Fabrikası İşletme Müdürlüğü, Afyonkarahisar ili Bolvadin ilçesinde faaliyet göstermektedir.

TMO; ülkenin her bölgesinde bulunan iş yerleri ve yoğun alım dönemlerinde faaliyete geçirilen geçici alım merkezleriyle tarım sektörüne hizmet vermekte, faaliyet alanına giren ürün piyasalarını düzenleyici çalışmalar yürütmektedir.

Tarihi Süreç İçerisinde TMO

TMO, başta buğday olmak üzere hububat piyasasını, gerektiğinde Bakanlar Kurulunca kendisine verilecek diğer tarımsal ürün piyasalarını düzenlemek ve Devletin uyuşturucu tekeli işletmek üzere kurulmuştur.

Birinci Dünya Savaşı sonrasında sanayi tesislerinin büyük ölçüde yok olması dünyanın pek çok ülkesinde tarıma yönelmeyi zorunlu kılmış ve tarımsal üretimin hızla artması sonucu üretici ülkelerde buğday stokları büyük ölçüde çoğalmıştır. Buğday stoklarındaki bu artış dış piyasada rekabete, fiyatların düşmesine ve bunlardan kaynaklanan büyük krizlere neden

olmuş; özellikle 1928 sonrasında birçok ülkede buğday fiyatları hızla düşmeye başlamıştır. Bu gelişme üzerine Hükümet 10/7/1932 tarihli ve 2146 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan 3/7/1932 tarihli ve 2056 sayılı Kanunla Ziraat Bankasını buğday alımıyla görevlendirmiştir. Ziraat Bankasına depo ihtiyacını karşılamak üzere 11/6/1933 tarihli ve 2303 sayılı Kanunla hububat muhafaza tesisleri kurma görevi de verilmiştir. Ziraat Bankası 1932-1933 yıllarında çoğu Orta Anadolu’da olmak üzere alım merkezleri açmıştır.

Buğday üretiminin artması yanında İkinci Dünya Savaşı belirtilerinin gittikçe fazlaşması Ziraat Bankasında Buğday Masası Şefliği adı altında yürütülen işlerin başka bir kuruluşa devredilmesini zorunlu kılmıştır.

TMO; 13/7/1938 tarihli Resmî Gazete’de yayımlanan, 24/6/1938 tarihli ve 3491 sayılı Kanunla kurulmuştur. Bu Kanunla TMO’ya buğday fiyatlarının üreticiler bakımından normalin altına düşmesinin ve tüketici halk aleyhine yükselmesinin engellenmesi, buğday piyasasının korunması ve düzenlenmesi, gerektiğinde buğday ithalatı ve ihracatı yapılması, dünya buğday üretimi ve hareketlerinin takip edilmesi, gerekli görülecek yerlerde un ve ekmek fabrikaları kurulması, uyuşturucu maddelerle ilgili devlet tekelinin yürütülmesi ve benzeri görevler verilmiştir.

TMO’ya 27 Ekim 1939 tarihinde arpa ve yulaf, 28 Kasım 1940 tarihinde çavdar, 25 Nisan 1941 tarihinde mısır, 13 Ağustos 1941 tarihinde kuru fasulye ve pirinç alım görevleri verilmiştir. İkinci Dünya Savaşı’nın hüküm sürdüğü yıllarda ve sonrasında TMO; benzin, otomobil lastiği, et kavurması, margarin, kahve, nohut, akdarı, fasulye, mercimek, bakla, börülce, susam, yağlı tohum, kasaplık hayvan, balık ve bunların mamulleri ile yonca tohumu alımıyla görevlendirilmiştir.

2006 - 2009 arasında kabuklu fındık alımı ile görevlendirilen TMO, 2017 yılı Nisan ayı itibarıyla kabuklu fındık alımıyla yeniden görevlendirilmiştir.

TMO, tarihinde ilk defa 2017 yılında çekirdeksiz kuru üzüm, 2019 yılında kuru incir, 2020 yılında kuru kayısı alımıyla görevlendirilmiştir.

Tarım ürünleri piyasasını sürekli izlemekte olan TMO’ya, ihtiyaç duyulduğunda yeni görevler verilebilmektedir. Örneğin, 2021 yılında üreticinin piyasaya arz edemediği kuru soğan ve yemeklik patateslerin alımı gerçekleştirilerek ihtiyaç sahiplerine ücretsiz dağıtımı sağlanmıştır.

TMO, Bolvadin’de kurulu Afyon Alkaloidleri Fabrikası İşletme Müdürlüğünde üretilen morfin ve türevlerini yurt içine ve yurt dışına satmak suretiyle devletin uyuşturucu madde tekeli de yürütmektedir.

Kuruluşundan bugüne ülkemizin her bölgesinde limanlar ve yoğun üretim alanları dikkate alınarak çeşitli cins ve tonajlarda depolar yaptıran TMO, günümüzde yaklaşık 500 bin tonu limanlarda olmak üzere toplam 4 milyon ton depolama kapasitesine sahiptir.

TMO’nun 2016 yılından itibaren lisanslı depolara teslim edilen ürünler için alım garantisi vermesi ve kira garantili depo yapım projesini başlatması lisanslı depo yatırımlarına hız kazandırmıştır. Bu kapsamda 2016 yılında 805 bin ton olan lisanslı depo kapasitesi dokuz kat artarak 8,3 milyon ton seviyesine ulaşmıştır.

TMO, lisanslı depolara teslim edilen ürünleri temsil eden Elektronik Ürün Senetlerinin (ELÜS) alımını gerçekleştirmek suretiyle sistemin aktif şekilde uygulanmasına önemli katkı sağlamaktadır.

Tarlardan sofraya devam eden süreçte 84 milyon vatandaşımızla etkileşim içinde bulunan; uzun yıllara dayanan tecrübesi, altyapı imkânları ve yetişmiş insan gücü ile tarım sektöründe faaliyet gösteren TMO, ülkemizin büyük ölçekli kuruluşlarından biridir.